

1813

Φόνος Γκέκα ἐν τῇ Μονῇ ἀγίου Παντελεήμονος.

«Σεπτέμβριος 23 ημέρα κηρηακή ηρθαν δῆο Τουρκη στο μαναστήρι στα κενουργια εκαθισαν να γλεντίσουν ο ένας ητον γκεκας κε ο αλος αρβανήτης· κε εμεθισαν απο το ρακή κε εμαλοσαν κε τελος παντων εβγαλε ο αρβανιτης το γαταγανι κε εσφαξε τον γκέκαν εἰς τον λεμόν κιαπέθανε κε ετραβισαμεν φοβον ἄρκετα κε ἡ καλογερη κε η νησιοτες κε τὸν ἐπηρε στα Ἰωάννινα ὁ βαλης κε τον εθαιψαν εἰς τὸ μετζητη λεγομενον ναματζακ κε εγραψα δηα ενθήμισιν εὔχεσθε κε μη καταράστε αδελφῆ δια τον κυριον Ἄνανίας Ἡγουμενος παντελεημον... γράψας»¹.

1813

Μέγας σεισμός.

«Νοεμβριου 28 ημερα παρασκεβή ορα 3 ἔγηνε μεγας σησμος τῶσον δπου δὲν ἔπεσε η ἐκκλησηα τῆς παλιορῆς και ἔπεσαν τρηα οτζοκηα και εξι σπητια της δρογομης μερικᾶ ὀλίγο μερικα καταγῆ ος κε ης τα ηοα- νινα (ὡς και εἰς τὰ Ἰωάννινα) δὲν ηχαμαν παρι το χαπερι τι ἐγινε κε απο τὸν κουμπέ του μαγιριου ἔπεσε ἕνα λιθαρι οπρος ἡς τον φούρνο και ειζαкуσε την πλάκα του φούρνου και ης του μπουτζαρα επεσαν σπη- τηα ολα μονον δυο απομηναν και ης την τζιρκοθηστα τρηα μονο εγλι- τωσαν, και ἔστω ὡς ἔνδειξιν»².

Ἄραβαντινὸς ἀναφέρει μέγαν σεισμόν συμβάντα εἰς Ἰωάννινα τὴν 23 Φεβρ. 1743³. Ἄλλοι ὁμως ἀναφέρουσι μέγαν σεισμόν, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1740, ὅστις ἐπέφερε μεγάλην φθοράν εἰς ἅπαντα τὰ οἰκοδομήματα τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων.

1814

Ἐκτοπισμοὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

«Ἐτει 1814. Σεπτέμβριος 26· Θύμησι ποιὸς νὰ ζῆ και νὰ μολογῆ τὰ θάματα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ Βεζύρη, τὶ ἔκαμε και τὶ θὰ κάμη ὁ θεὸς τὸν ἡξεύρει. Και αὐτὸς ἐξετόπισε τοὺς Ἀγάδες ἀπὸ τὰ σπίτια τους και ἀπὸ τὸν τόπο τους και χωργιά τους, τοὺς ἀτζαμηδες και ἄλλους πολλούς. Και τοὺς Χριστιανούς τοὺς ἔχει καλά και ὁ Θεὸς νὰ ἔχη και αὐτὸν καλά! Τὸ σήμερον γράφω και αὔριο δὲν ἡξεύρω τὶ μέλλει νὰ γίνῃ. Παπᾶ Δη- μήτρης ἀπὸ Τσαμαντᾶ εἰς ἔνδειξι και ἐνθύμησι τοῦ καιροῦ γράφω και ἄλλος σὲ τέτοια χαρτιὰ νὰ μὴ γράφῃ, τὶ εἶνε κατάρρα, και νὰ συγχωρέση ὁ Θεὸς και ἐμένα ἀπὸ τὲς πολλές μου ἁμαρτίες»⁴.

¹) Εἰς τὸ μηναιὸν Ὀκτωβρίου τῆς Μονῆς ἀγίου Παντελεήμονος.

²) Εἰς ἐξώφυλλον ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου τῆς Μονῆς Παληωρῆς.

³) Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου Τομ. Β'. σελ. 226.

⁴) Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἡπείρῳ Κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ σ. 35. Και κατὰ τὸ 1804 ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἐξετόπισε τοὺς Ἀγάδες Τσαμηδες ἐκ Τσαμαντᾶ σελ. 35.

1814 Μονὴ Καλωτᾶ. Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

Ἐπὶ ἀργυρᾶς θήκης ἁγίων Λειψάνων: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Ἀνθίμου ἱερομονάχου 1814 Μαρτίου 1».

Ἐπὶ ἑτέρας θήκης ἁγίων Λειψάνων μετὰ λεπτῆς ἀργυρᾶς πλακός: «τῆς μονῆς Βισάκου ἐκ Ζαγόρη»¹.

1815

«ἔτος 1815 μαγῆου 10 ἐπρόσταξε ὁ βεζύρης ἄλη πασηάς. καὶ εὐκνησε τὸ κάστρο γῆρω ἀπὸ τὸ παλεόν· καθὸς φαίνεται εὖς τὴν σήμερον κε ευκνιασε ντάπης χορταρένιες ἀπὸ χόμα γῆρο ἤς τρης μεργιές και ἕνα τεκέν κενούργιο ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μειζήτη καθὸς φένεται ὁμήως κε το τζηπεανέ (=πυριτιδαποθήκη) ἀπὸ κατω ἤς τὸ μάρμαρον στὸ μειζητι ὅπου ηταν σπήλεον μεγα κε ετραβησε βάσανα πολὰ ο κόσμος χοργηὰ κε ηωανινα ἀπὸ ξιλα ὅπου ἐκουβαλαγαν κε ἀσθέστη· κε λόγγος ἀπὸ μοναστηρια ὁμήως τὸ νησι κε ημῖς η καλογέρη ἐκουβαλουσαμεν ληθαρια με τα καηκια μας μηνας 8 κε μας επέρασαν κὲ ἀρκετα ἔξοδα τῶν μοναστηρίων κὲ βάσανα ὅπου τῆς διηγῆσετε κε ητον επιστατης δηα το κάστρον ανθρωπος αφεντικὸς λεγομενος θανάση βαγιας λεκληοτης κε εγραψα δια ενθίμισι, εγὼ ὁ ηγουμενος Ανανίας παντελεημονητης ευχεστε κε μὴ καταράστε ἀδελφῆ δια τον κυριον αμην»².

Τὸ Κάστρον τῶν Ἰωαννίνων.

Μελέτιος ὁ Γεωγράφος Ἰωαννίτης «Τὰ Ἰωάννινα, λέγει, πόλις περίφημος καὶ ἐπαινετὴ διὰ τὴν εὐκрасίαν καὶ χάριν τοῦ τόπου, τὴν ὁποίαν ἔτειχισε Μιχαὴλ Δούκας ὁ Σεβαστοκράτωρ καὶ εἶτα Θωμᾶς ὁ Δεσπότης»³. Ἄλλ' ἀναντιρρήτως Μιχαὴλ ὁ Δούκας δὲν εἶνε ὁ πρῶτος κτίσας τὸ Κάστρον τῶν Ἰωαννίνων. Τοῦτο ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου τὸ 1020⁴ πιθανώτατα δὲ καὶ αἰῶνα, ἂν μὴ πλειότερον πρὸ αὐτοῦ⁵. Τὸ ἀρχικὸν τοῦτον τεῖχος ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Βοεμούνδου, ὡς ἀναφέρει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ εἰς τὴν Ἀλεξιάδα της. Ἐπεσκευάσθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ πρώτου Δεσπότης τῆς Ἠλείρου Μιχαήλ, τὸ 1206, ὡς ἀνεγράψαμεν εἰς τὴν μελέτην ἡμῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας Ἰωαννίνων. Ἐπεσκευάσθη τὸ 1250 ἐπὶ Μιχαήλ καὶ τὴν πληροφορίαν δῆθεν

¹) Ἐκ τινος ἐπιστολῆς τῆς Μονῆς πρὸς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν 8 Μαρτίου 1900.

²) Εἰς τὸ νελευταῖον ἄγραφον φύλλον Μηναιίου Δεκεμβρίου Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ Νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων. Περὶ τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῷ σημειώματι Θανάση Βάγια πρβλ. ἰδιαιτέρας ἡμῶν πραγματείας Θανάσης Βάγιας βιβλ. Α'. Κωνσταντινούπολις 1921 καὶ Β'. 1922.

³) Μελετ. οὐ Γεωγραφία τόμ. Β'. σελ. 381.

⁴) Byzantinische Zeitschrift 1893 45.

⁵) Ἐνθα ἀνωτέρω.

τοῦ Κουβαρά¹. Ἐπεσκευάσθη πάλιν τὸ 1375 ἐπὶ τοῦ Θωμᾶ Πρελίμπου². Ἐπεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1798—1799 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ³. Καὶ τέλος τὸ 1815 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄνω σημείωσιν.

1816 Γάμοι Σαλήχ-Πασᾶ, υἱοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

«σεπτεμβρίου 20 ὁ βεζήρης ἄλῆ πασηᾶς ἐπάνδρεψε τον Ἰών του σαλή πασηᾶ και εκάλεσε τα βηλαετηα ὅπου και ἄν ορηζε εν προτης τα Ἰωαννηνα και ἔλητα τζαμουρκα αργυροκαστρο γαρδήκι δελβηνάκι και περα τη αυλονα πρεβεζα κε περα λάρσηα τρίακαλα επηληπους κασαπάδες και χανέδες και ης τρης μήνες και περη του ἔσκολασε ὁ γαμος διὰ χυρὸς χριστοφορου ἱεροδιακονου παληορίτου»⁴.

Ὁ Ἰβραήμ Μανζούρ Ἐφένδης ἀφηγεῖται ὅτι ἐν ἔτει 1817 ἐτελέσθησαν ἐν Ἰωαννίνοις οἱ γάμοι τοῦ νεωτάτου τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Ἀλῆ, τοῦ Σαλήχ Πασᾶ. Τὴν αὐτὴν χρονολογίαν δέχεται καὶ ὁ Ἀραβαντινός⁵. Ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης⁶ τὸ ἔτος 1819. Ἄλλ' ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἄνω ἐνθυμήσεως οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν τὸ ἔτος 1816. Ὁ Smart Hughes⁷ γράφει ὅτι κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1816 καθ' ὃ ὁ Ἀλῆς ἐνυμφεύθη τὴν εὐνοουμένην του σκλάβαν Βασιλικὴν ἐγένετο καὶ ὁ γάμος τοῦ νεωτάτου υἱοῦ του Σαλήχ-Πασᾶ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἔπαιθρος πληθυσμὸς προσεκλήθη νὰ φέρωσι δῶρα, οὕτως ὥστε ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ὄλοι οἱ δρόμοι τῆς πόλεως ἦσαν πλήρεις ἀπὸ ζῶα φορτωμένα φέροντα τὰ γαμήλια δῶρα.

Εὐτυχῶς σώζεται τὸ Κατάστιχον ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ κρατῶν τὰ βιβλία τοῦ Ἀλῆ Νίκος Θεός κατέγραφεν ἀκριβῶς τὰ δῶρα, κυρίως κτηνῶν, μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν δωρητῶν, χωρίων, μοναστηρίων, τσιφλικίων κατὰ σειρὰν σημειουμένων· ἀναγράφονται δὲ 24423 κριάρια, μουλάρια 759, ἄτια 31, ἄλογα 117⁸.

1816 Σεράγια Ἀλῆ-Πασᾶ εἰς Μάζιαν.

«1816 ἀπρίλι προτη φανερονω ἄφου ἀρχυνισαν τὰ σαραγια τοῦ Βεζιη μάζια στὸ νερο ὅπου εφεραν απο συρπατα σινορο λιγγιαδες και μεγ-

¹) «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου» ἔτος Γ'. ἀρ. 143, 144. ²) «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου» ἔτος Γ'. ἀρ. 143, 144. Χρονικὸν Προκλου.

³) I. Λαμπρίδου, ἱεριγραφή πόλεως Ἰωαννίνων σελ. 24.

⁴) Ἄγραφον φύλλον Μηναιὸν Αὐγούστου Μονῆς Παληωρῆς.

⁵) Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ σελ. 498.

⁶) Ὁ Τεπελενλῆς Ἀλῆ Πασᾶς σελ. 44.

⁷) Smart Hughes Travels in Sicily, Greece and Albany κτλ. σελ. 262.

⁸) Ἐπετηρίς φιλολογικῆς Συλλόγου Παρνασσός ἔτος Δέκατον Περίοδος δευτέρα σελ. 211.

κουλιαδες και το εφεραν στα μαζια τα σαραγια απο χιλιους δεκαεξ ἕως χιλιους εικοσι ενα και στελιοσαν ολα ως φενοτε δεκα και δυο χριστιανη ἔσκατοθησαν στο νεραδες τους πλακωσε το χομα και εστω ενθημησι. Ἀνατολιος ιγούμενος»¹.

1818

Θάνατος Χρυσάνθου Ἡγουμένου Μονῆς Καστριτσης.

«1818 Φλεβαριου 6. Ἐκυμηθη ὁ κυρ παῖ Χρυσανθος πατρις Κατσικα ιγουμενεβοντας χρόνους 23 ἔβγαλε χρεος χιλιαδες 9 ενεα—εφημερεβοντας παῖ κοσταντιος ἔ κομμης παρ κουμαδες».²

1820

Χιών.

«Εἰς τοὺς 1820 ἐν μηνὶ Φεβρουαρι. ημερα τετραδι ἔριχνε χιόνι ἀπὸ τὴν ἄλλην ἡμέραν χωρὶς ὁποῦ νὰ σταματήσῃ· λοιπὸν κοντὰ εἰς τὰς 11 ὥρας τῆς ἰδίας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρι. μηνὸς ἔβρόντισε δυνατὰ καὶ εἶπαν πολλοὶ ἄνθρωποι ὁποῦ δὲν ἐνθυμοῦνται καμμίαν φορὰν ὅταν χιονίξῃ νὰ βροντίξῃ καὶ εἰς ἐνθύμησιν»³.

1820

Κουβαράς.

«Εἰς τὸ νησὶ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ Σπανοῦ, εὑρέθη ἓνα παλαιὸ χειρόγραφο, χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος δεμένο σὲ τέταρτο μικρὸ, καὶ φαίνεται οἱ κατὰ καιρὸν πατέρες τοῦ μοναστηρίου ἔκαμαν διάφορα σημειώματα εἰς χωριστὰ τετράδια λόγους, ἱστορίες καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους τὰ ἔδεσε ὅλα ὁμοῦ εἰς ἓνα τόμον κοντόχονδρον, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰωαννῖται τὸν ὀνόμασαν Κουβαρᾶν δίδοντες τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτὸ ὅμως ἐφέτος τὸ ἐπῆραν πολλοὶ καὶ ἀντέγραψαν τὰ ἱστορικὰ σημειώματά του καὶ τέλος ἀπόμεινε εἰς τὸ σχολεῖον Καπλάνιον· καὶ εἰς τοὺς 1820 Αὐγούστου 23 ὅπου ἔκαψε ὁ Ἀλῆς Πασιας ὁ πολιορκημένος τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸν Κουβαρᾶν»⁴.

¹) Εἰς τὸ πρῶτον φύλλον Τριφδίου Ἐνετίσαι αψκα τῆς Μονῆς Δουραχάνης εὐρεσκόμενον ἤδη ἐν τῇ Μονῇ Ζήτσας τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ.

²) Πεντηκοστάριον τῆς Μονῆς Φιλανθρωπηνῶν Ἐνετίσαι 1739· τελευταῖον φύλλον ἄγραφον προσκεκολλημένον ἐπὶ τῆς πινακίδος.

³) Μηναιὸν Σεπτεμβρίου ἐνετίσαι α.χ.μ.η. Μονῆς Καστριτσης τελευταῖον φύλλον.

⁴) Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κοσμᾶ τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ ἱσποστολου εἰς τὸ ἔσω φύλλον τῆς Α΄ πινακίδος κτήμι Ἐκκλ. Ἀγ. Ἀθανασ. Ἰωαν.

⁵) Ἡ σημείωσις αὕτη περιέχεται εἰς χειρόγραφον τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο κτήμα τοῦ διδασκάλου Ἀθαν. Ψαλίδα περιλαμβάνον τὸ ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Προκλου μοναχοῦ περὶ τῶν διαφόρων Δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου· τὸ ἄνω σημείωμα ἀναφέρει καὶ ὁ Μουστοξύδης εἰς τὸν Ἑλληνομνήμονά του σελ. 642. Ὁ δὲ Πουκεβίλ λέγει ὅτι εὗρε τὸ ἱστορικὸν τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Προκλου εἰς μίαν τῶν μονῶν τοῦ

το ηγε τὸ μοναστηρι του ὄχι κε καλητερα κε τορα τον εφλακοσε ο αλη πασιας και εκαμε μεσα στη φηλακη χρονους 2 κε οταν αποθανε μεσα εις την φηλακη κε αλαχθηκεν ηγουμενος κε το εκλησα το μοναστηρι ὁ δηονησιος ηγουμενος κασταλονις κε δανιηλ ο κουτσοσ» ¹.

Πόλεμος τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ κατα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

«1820. Μαΐου α'' αρχυσε σεφερι εις τα Ἰωαννηνα ὁ βασιλέας σουλτάν μαχμούτης με τὸν Βεζήρ ἄλη πασιὰ τεπελενη ὦτη και ἔκριψαν ὁ κοσμος το βηῶ τους ὦπου ἤξεραν τρίπες και τὲς ἐγιωμοσαν ἀπὸ τοὺς φήβους και εις τους 1821 αὐγουστου 4 ἔκριψε το μοναστήρι με τοὺς δραγομηνοὺς τὸ βιῶτους εις τὰ καιλήα του σαραντα βρισῶν και ἔβαλαν τὸν νηκοδιμο νὰ το φηλάγι εις το ἠψυλωτερο κελι να καθηση ἔως να ληψυ ὁ φοβος. αὐγ. 10. Νηκωδιμος Παληουρῆς» ².

«1820 Αὐγουστος 25. Δοξάζομαι και προσκυνοῦμε τὸν Ἅγιον Θεὸν και τὴν Παναγίαν Δέσποιναν ὅπου μᾶς ἐσπλαχνίστηκαν, και πολυχρονοῦμε τὸν βασιλέα τοῦ Σουλτάν ὅπου ἤλθαν ὁ κόσμος με τὲς φαιμίλιές τους, ὅλοι Τοῦρκοι και Ρωμαῖοι, ὁ καθένας εις τὸν τόπο τους ὅλους μᾶς ἐσήκωσε ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς και οἱ προδότες ἀπὸ τὸ κάθε χωριον, ποῦ καλὰ νὰ πάθουν και αὐτοί. Και ἤλθεν ἀρμάτα βασιλικῆ και κατάρα και ὁ τόπος κατα τὸν Ἀλῆ Πασᾶ. Και παιδιὰ του και ἐγγόνια του ἐπροσκύνησαν και τοὺς ἔπιακαν. Και στὰ σήμερα ὁ Ἀλῆ Πασᾶς πολεμᾶει στὰ Γιάννενα πόλεμο φρι(κ)τὸν σήμερα. Και ἐχάλασαν τὰ Γιάννενα τὰ μισὰ και τὰ χωρία ἀπ' ὄξω . . . Και ἐμεῖς οἱ Τσαματιῶτες φαιμίλιες 100 ἑκατό, Γαρδίκι και Κολώνια ἐκάμαμεν φευγαῖτοι μῆνες 17, ἤγουν δεκαφτὰ ὄλο ὄλο» ³.

«1820 σεμπετεβρῆου 8 ἐρθαμαι ἐμῆς οπου ἤμαστε σηκωμένη ἀπο τὸν Βεζήρι ἄλη πασαν κατου στη αρβανητην στο βεληκηστα και στη σηντραδα και ἤρθαμαν με το φερμανι του βασιλέος σουλτάν μουσταφᾶ και αφοῦ προτο μας ἐσηκωσε ὄσω ἤρθαμαν πῆσο στοῦτος κεσῆ ἀπερασαν χρόνη ἠκοσηδῆω—22.

Ἐγὼ παπα Χρηστος οπου ἤμουν σηκομένος μαζη με τὴν φᾶρα μου το γράφω δια ἐνθύμηση» ⁴.

1822

«Εἰς τους 1822 Ἰανουαρίου 17 ἡμερα τριτη εκοψαν τον ἄλη πασιὰ

¹) Ἐν τινι παλαιᾷ Παρακλητικῇ τῆς Μονῆς Δουραχάνης εις τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ σταχώματος.

²) Ἐν ἀγράφῳ φύλλῳ Μηναιῶ Αὐγούστου τῆς Μονῆς Παληουρῆς.

³) Χειρόγραφον Τσαμαντᾶ. Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠλείῳ Κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ σελις 35.

⁴) Μηναιῶν Δεκέμβριος τῆς Ἐκκλησίας Περιβλέπτου.

μέσα ἤς τὸ νησὴ καὶ το μαναστήρι ἤς του αγίου παντελεημονα μέσα εἰς τον ὄντιαν τοῦ κυρ ζηση κουτζνουκη Ἰωανίτη καὶ τον εβαρέσαν κα με τα τουφεκηα ἀπο κατω ἀπο τὸ κατόγη κα ηστερα τὸν εκοψαν κα ητον ο ἄνθρωπος ὁ βασηληκὸς ο ρεσητ πασηὰς κα εσητηλεν ἄλον κα του ἔκοψαν ονομαζόμενον μεϊμέτ πασηὰ κα ητον μεσα κα η βασηλικὴ του ἀλλι πασηα μέσα ης αλον ονταν κα πέρνοντας αὐτὴ το σομα του κα το κεφάλη του ης Ἰωανηνα ἔβγαλαν το ασκερη ηστερος, τὸν μαναστριου κα πόρτες κα σηδερενιές κα ὅλα κα εμηνε μόνον τὸ μοναστήρη με τοὺς τηχους ὁποὺ τὶς δηγησετε κα εγραφα εγο ὁ Ἀνανίας ηγούμενος παντελεημον κα ευχεστε κα μη καταραστε ἀδελφὴ δια τὸν κυριον αμήν»¹.

«ἔτει 1822 Γεναρίου 20. ἐχάλασαν τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν... ὁ Ρασήτ Πασᾶς ὁ πρῶτος τοῦ βασιλέως ἐδῶ ποῦ ἦρθεν. Καὶ ἕστερο τὶ θὰ δώση ὁ Θεὸς καὶ ὁ Βασιλέας!...»².

Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

Πάντες ὅσοι ἐκ τῶν ξένων καὶ ἡμετέρων ἔγραψαν διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐσφαλμένως ἔγραψαν· ἄλλοι μὲν δεχόμενοι τὴν 5 Φεβρουαρίου 1822, ἄλλοι τὴν 28 Ἰανουαρίου, ἄλλοι τὴν 24 Ἰανουαρίου, καὶ ἄλλοι τὴν 16 Ἰανουαρίου, καὶ ἄλλοι τὴν 25ην Ἰανουαρίου. Ἡμεῖς δημοσιεύσαντες εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας³ τοῦ 1923 διατριβὴν περὶ τοῦ θέματος τούτου ἀπεδείξαμεν ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ὡς ἄνω ἐνθυμήσεως τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Ἀνανίου, ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐδολοφονήθη ἀκριβῶς τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1822 ἡμέρα Τρίτη. Εἰς ἐπικύρωσιν τῆς γνώμης ἡμῶν ἔρχεται καὶ ἡ ἄνω σημείωσις τοῦ χειρογράφου Τσαμαντᾶ, ἡ ὁποία ὀριστικῶς ἀποκλείει πᾶσαν χρονολογίαν πέραν τῆς 20 Ἰανουαρίου. Ἀλλ' ὁ Τσαμαντᾶς ἀπέχει πολὺ τῶν Ἰωαννίνων ἐκ τῶν ὁποίων διὰ νὰ φθάσῃ ἡ εἴδησις ἔπρεπε νὰ παρέλθωσι τοῦλάχιστον δύο ἡμέραι, ὥστε ἡ 17 Ἰανουαρίου εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

1820

Χειμῶν — Ἀκρίβεια.

«Μαρτίου 25. Τῶ παρον αιτος εκαμε χειμονας καλὸς εγινεν ακριβεια μεγαλη κρόκα τον κυλο γροσ. 30 ἦτι 30. Το σιταρη ἦ εκατο λητραις γροσ. οικοσι λεγω 20 καὶ ο Θεος να δοσι ευθινια. Γεωργης πα'' εγραψε δια θυμισι»⁴.

¹) Εἰς τὸ τελευταῖον ἄγραφον φύλλον Πεντηκοσταρίου τῆς Μονῆς ἁγίου Παντελεήμονος.

²) Χειρόγραφον Τσαμαντᾶ Νικολάου. Μανογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ Κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ σελὶς 36.

³) Ἀνετυπώθη καὶ εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος.

⁴) Μηναιὸν Ἰουνίου Μονῆς Φιλανθρωπινῶν ἐνθα ἀνωτέρω.

1821

«Ἐν μηνὶ Ἰουνίου ἐχιονισε ἡμέρες 3 καὶ 4 εκαμε κρου μεγαλο ὁποῦ ὁ κοσμος δεν το ενθυμῶνται ἄλλην φοραν ὡς σαν απο¹⁾».

1822 **Μαρτύριον τοῦ ἐκ Μοκοβίνης ἀγίου Γεωργίου ;**

«Σεπτεμβρίου 27 εμαρτυρησεν δια τον Χριστον ὁ ἐκ κόμης μοκοβίνης (Γεώργιος;) ἐν Παραμυθία κρεμασθῆς ἐν τη πλατανῶ καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν»²⁾.

1823 **Μονὴ ὄρους (κοινῶς Τζόρας).**

«Τρικτήου (τρούγητοῦ) 30. Ἐτουτο τὸ ευχολογι ηνε του μοναστηριου ορους αγια παρασκεβης κε οπιος το αποξενοσι να εχη την καταραν της παναγιας και του Θεου κε παντων τον αγιον ομος εγο ηγουμενος Ἰωαννικιος το αγορασα γρ. 12 ομος αδελφια πατερες ηχα βγαλι ολο το μπορζη του μοναστηριου που ειχεν πουκια (πουγγία) 15' κε υστερος ενας θεοκαταρατος κοτοσης Τατζης ζουπούλης απο κλαζηάδες με εβγαλε απο την ηγουμενιαν και εκατζε αυτος ηγουμενος και τὸ εβαλε πουκκια σε τρεις μήνες πουκκια δεκα εξι 16 οπου να εχη την οργην του Θεου εἰς το κεφαλη του και εἰς το σπητι του και ολο εἰς τους Τουρκους με συγγαλαη και οπου καταλαβενη το εναντιον του διαβολου να το εχη εἰς το κεφαλη του και εἰς τους ανθρωπους του»³⁾.

Φόνος Μπεκῆρ ὑπὸ Πολυχρόνη (ἐκ χωρίου Νεγάδων).

«1823 Ἀπριλίου 22. «Ο πολυχρονης ἀπο χοριον νεγαδες ζαγορι εσκοτοσε ενᾶν Τουρκο ονοματι μπεκύρις ἀπο χορίον μαρίτζανη τον εσκοτοσε Ἰανουαρ. 22 τη νυχτα εἰς τον ἦπνον με το τζεκουρι εἰς το ριζαφιη με τον αργυρι και παντο λουτζα και τον εθαψαν εἰς το αβλακι του μηλου του και εἰς ἕνα ξεκομα και επειτα το εμαθανη αρματολῆ και τον ἔδεσαν καὶ τον ἐπήγαν στὰ Ἰωανινα και τον ἐφιλάκοσαν και ἔπητα τον ἔστηλε στον Ταῖχ αγα του μερ πασα στη πρεδεζα και τον πῆρε ο αλη μουρατης εἰς το χέρι του ο θηὸς τὸν σκοτομένον και τον εξετασε ο αλη μουράτης με καθε τροπο και ἤβρε την αλίθηα και ηρθαν εἰς το τσιφληκη και ἦπε τὸ τόπον οπου τον ηχε θαμενο και τον ξεθαψαν ἀπρ. 22 την ημεραν

¹⁾ Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου καὶ ἰσαποσιόλου Κοσμᾶ ἐνθα ἀνωτέρω.

²⁾ Ἐν τινι Μηναιῶ Ὀκτωβρίου ἐκδοθέντι ἐνετίησιν 1790 καὶ ἀνήκοντι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Τσέργιανη εἰς τὸ τελευταῖον ἄγραφον φύλλον. Ὁ ἐνοριακὸς οὔτος ναὸς ἦτο ἄλλοτε μονὴ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς Κύκου, καθὼς δείκνυται ἐξ ἐπιγραφῆς ἔσωθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ· κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἱστορήθη κατὰ τὸ ἀψῆβ'.

³⁾ Ἐν τινι εὐχολογίῳ ἐνετίησιν 1811 τῆς Μονῆς τοῦ ὄρους τῆς κειμένης ἐπὶ τοῦ Δρίσκου εἰς τὸ α' ἄγραφον φύλλον κολλημένον ἐπὶ τοῦ σταχώματος.

τῆς λαμπροφορου αναστασεος και του καμε εκεινο το θαυμασιο μνημα και ο ἀργίρης με τον παντολοτζη εφυγαν δεν τους επιασαν και ἐπουλησε το τσιφλικι ο πολυχρονης του αλη μουρατη με ταπηὰ καὶ μαρτυριαὶς πουγγια 170 διὰ το κτηγετη μαγιου 15 ημερα τριτη ἐπουλιθι το τσιφλικι»¹.

1824

Ἀλη-Πασᾶς.

«Εἰς τοῦτο τὸ Ἀνθολόγιον εἶναι ἀπὸ τῆ Γιαννίνα 1824.

Γράφω διὰ τὰ παθήματα τῶν Γιαννίνων ὅπου ἦταν ἕνας Βαλῆς κακός, ἕνας Βεζύρης καὶ τὸν ὠνόμαζαν Ἀλη Πασσᾶ καὶ εἶχε καὶ υἱοὺς τρεῖς καὶ τοὺς ἠξίωσε καὶ τοὺς ἔκαμε καὶ αὐτὰ τὰ παιδιὰ του πασιάδες καὶ τὸν ἕνα τὸν ἔλεγαν Μουχτάρ Πασσιᾶ τὸν μεγαλείτερο καὶ τὸν ἄλλον τὸν μεσαῖον τὸν ἔλεγαν Βελῆ Πασσᾶ, τὸν τρίτον τὸν μικρότερον τὸν ἔλεγαν Σαλῆ Πασσιᾶ καὶ αὐτὸς ὄντας ἔρθε στὰ Γιαννίνα ἦλθε μὲ μιὰ ξιντάρρα καλπᾶκι καὶ ἔρθε εἰς τὴν Γιαννίνα καὶ τὴν ἔβγαζε τὴν ξιντάρρα καὶ τὴν ἔδειχνε τῶν Ἀρβανίτων καὶ τοὺς ἔλεγε Τετὲ παιδιὰ μου, τετὲ γιέ μου, κι' ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ ξέρω καὶ μῶζωνε ἀσκέρι ὅλη λιάπηδες ὄντας ἔρθε εἰς τὴ Γιαννίνα, ἔρθε μὲ πεντακόσιους νομάτους ἀσκέρι καὶ ὕστερα ὡς σὰν ἔρθε εἰς τὴ Γιαννίνα ἴσα πρῶτα καὶ ἄρχε τοὺς μαστόρους καὶ ἔβαλε εἰς τὰ καστρία καὶ εἰς τὰ σεράγια νὰ τὰ φκιάση ἀφοῦ κέρθε ἕως ποῦ ἀπεθάνει κι' ὡς τόσο ἦτον κακὸς Βαλῆς καὶ Ζαμπίτης τόσον κόσμον ὠρίζε ἄσπρα νὰ εἶχε ὅσα σὰν ἕνας ἄνθρωπος φορτωμένος φλωρὶ νὰ ἦταν δὲν τοῦ ἔκρινε κανέναν ἄλλο ἀπὸ τοῦτον, οὔτε κλέψιμο, οὔτε σκότωμα νὰ σκιάζονταν κανέναν κι' ἀπὸ τίποτες ἢ Τοῦρκος ἢ Ῥωμηός. Ὅμως αὐτὸς τὲς φυλακὲς καὶ τζερεμέδες τὸν κόσμον ἕως οὔ ὅπου ἀπέθνησκαν ὁ κόσμος μέσα εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἔκοφτε καὶ ῥήμαζε ντουνια ἔχάλαγε καὶ γράφω καὶ διὰ τὰ καστρία καὶ διὰ τὰ σεράγια ὅπου ἔφκιανε νύχτα καὶ ἡμέρα δούλευαν οἱ μαστόροι δὲν ἐπρόφτασαν νὰ σκολάσουν καμμίαν φορὰν ἀσβέστες καὶ λιθάρια καὶ ξύλα καὶ ποριὰ ἐκουβάλαγαν τὰ χωρία νύχτα καὶ ἡμέραν, ἐκουβάλαγαν καὶ δὲν ἐπρόφθαναν στὸ σαράϊ τίποτες τοὺς ζάπωναν μὲ ποτιστὴν ἀσβέστη καὶ ἄλλα πολλὰ σημεῖα ἔκαμαν αὐτοὶ οἱ πασιάδες ἕως ὅτου ἐβαρέθηκεν ὁ κόσμος ἀπὸ αὐτοὺς τριάντα πέντε χρόνους ἔκαμας εἰς τὸν τόπο τοῦ Γιαννίνου κανέναν δὲν ἔλεγε καλὸ λόγον διὰ αὐτοὺς ὅμως ὅλο κατάρες καὶ παρακάλια εἰς τὸν Θεὸ διὰ νὰ τοὺς κόψη ὁ Θεὸς τὴ ζωὴ ὅσο τοὺς ἔλεγε ὁ κόσμος κατάρες τόσο ὁ Θεὸς τοὺς ἠξίωνε καὶ στοὺς τριάντα πέντε χρόνους ἀπάνω ἠθέλησεν ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἔδωκεν καλὴ γνώμη τοῦ Βασιλῆα καὶ ἔστειλε τριάντα πέντε πασιά-

¹) Εἰς τὸ ἀγραφον φύλλον τῆς πρώτης πινακίδος μηναίου Αὐγούστου τῆς Μονῆς Παληωρῆς.

δες νὰ τὸν κόψουν κι' ἔκαμε πόλεμο χρόνους δύο ἕως ποῦ νὰ τὸν χαλάσουν οἱ πασιάδες ἀσκέρι χιλιάδες ὀγδόντα»¹.

Ἡ ὡς ἄνω ἐνθύμησις εἶνε ἀρκετὰ χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν ἀσχολούμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡλείρου ἢ σημείωσις αὕτη ἔχει περισσοτέραν σημασίαν ἢ ὅλα τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ ἔμπαθῆ βιβλία, τὰ ὅποια ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ρουκουίλλε καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ξένων καὶ ἡμετέρων, ὅσοι ἠκολούθησαν καὶ ἐμιμήθησαν αὐτόν, φιλοτιμούμενοι εἰς περισσότερον τοῦ ἄλλου νὰ γράψῃ μεγαλυτέρας καὶ φρικωδεστέρας κακουργίας διὰ τὸν Ἀλῆ-πασᾶ. Ἦτο τοῦ συρμοῦ τότε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ οἱ πάντες νὰ ἀσχολῶνται περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ νὰ γράφωσι βιβλία ἐστερημένα πάσης ἱστορικῆς ὑποστάσεως ἀποκνήματα τῆς νοσοῦσης φαντασίας των. Ἀτυχῶς καὶ οἱ ἡμέτεροι δὲν ὑστέρησαν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον τῆς μυθιστοριογραφίας καὶ σήμερον ἔτι ἐξακολουθοῦν νὰ γράφωσι εἰς τὰς ἐφημερίδας σειρὰν ἀρθρων ἀναμασῶντες πάντοτε τὰ αὐτὰ ἔωλα καὶ ἀνιστόρητα καὶ ἔμπαθῆ δημοσιεύματα κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, χωρὶς ποτε σοβαρῶς νὰ θελήσωσι νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔζη, καθὼς καὶ τῆς ἐποχῆς, ἢ ὅποια προηγῆθη αὐτοῦ ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐξαγάγωσι συμπεράσματα καὶ κρίσεις ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίαις ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Περὶ τοῦ Ἀλῆ θὰ διαλάβωμεν ἐκτενέστερον ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ ἡμῶν.

1825 Ἰωαννίκιος Ἡγούμενος Μονῆς Ὁρους.

«Ἐκατασταθῆκε ενας ἀνθρωπος αὐτο γοτηστα ονομαζομενος βαρελης με επηγε εις το κριτριον αδικως κε παραλογως κε με αδικησε γρ. 1250 κε ωψετε εν ημερα κρισεως εις την ζωὴν την αιωνιον κε επει ζωη καταρα εις την κεφαλῆ του»².

«1825 Δεκεμβρ. 22. Ἀγοραστῆ το παρον μηνέον διὰ συνδρομὴ μου ἀπὸ στρατῆ κρασοπούλου γρόσια 7 καὶ ἔστω. Ἡγούμενος Παντελεήμονος Ἀνανίας»³.

Μονὴ Δουραχάνης.

«1825 Σεπτεμβρίου 9. Θημησι οταν καγικε το μοναστηρι εις τουραανὴ εγραψα δια ενθήμιση»⁴.

¹) Ἀνθολόγιον τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ Ἐνετίησιν ΑΨΟΣΤ'. ἀνήκον πρότερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Νικολάου τῶν Κοπίνων καὶ ἤδη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Εἰς τὸ α'. φύλλον σελ. β'.

²) Ὁ Ἰωαννίκιος Ἡγούμενος γράφει τὴν ἀνωτέρω ἐνθύμησιν εἰς τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν εὐχολόγιον τῆς Μονῆς Ὁρους.

³) Μηναιὸν Δεκεμβρίου Μονῆς Παντελεήμονος.

⁴) Τὴν σημείωσιν αὐτὴν ἔγραψεν Ἀνανίας Ἡγούμενος Ἀγ. Παντελεήμονος ἐν

Τὴν Μονὴν τῆς Δουραχάνης οἱ Ἰωαννῖται συγγραφεῖς θέλουσιν ὑφισταμένην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Δεσποτῶν ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας, ἀναμιγνύουσι δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τὰς συνήθεις παραδόσεις των. Διὰ τὴν ὀνομάσθη οὕτω ; διότι, λέγουσιν, «ὁ Δουραχὰν Μπεϊλερπεης τῆς Ρούμελης ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀβλαβῶς διελθὼν τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων παγωμένην οὔσαν, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ εἰς τὸν παρὰ τὴν λίμνην ναῖσκον ἀποδώσας, ἔκτισε ἰδίαις δαπάναις αὐτόθι Μονὴν οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κληθεῖσαν» (!) ¹

1826

«Ἔτους 1826 μαΐου 1^α. Ἐγὼ ἀνασιάσιος κονσταντη ἐξαρχου ζαγορησιος εγραψα στο μηνέον του μηνὸς μαγῆου κιοπηως το δηαβασι να εχη τὴν εφη του αγιου παντελεημονος» ².

1828 Σιτοδεια. Καταπιέσεις Τούρκων καὶ Ἀρβανιτῶν.

«Ἀκριβια πολι στο γενημα και ειχε το ταγαρι το αραποσιτη γρ. 18 τον μαγηον μηνα καὶ εἰς τὰ 1829 το μάρτι μηνα πολι ακριβια το δεκαρι το αλεβρι το αραποσιτηκον γρ. 7 ητη επιά. Το καθαριο το δεκαρι γρ. 8 ητη οκτώ και ακαταστασιες μεγαλες ἀπο τους Τοῦρκους κε απο τσαρβανιτες μας χαλασαν και εφυγαμαν στους λογκους εκριβονταν ο κοσμος εφυγαμαν απο τα σπητια μας και ηρθαμαν και εμῆς στη βαξηα και εκαθομασταν αυτου και ητο βαλης ὁ ρούμελης βαλεσης στα Ιωαννινα. εβηκα και εγο και τον επροσκηνησα δια τους μηλους στο δυποταμο οπου εχαλεβε δια να τους παρη αυτος και εγλυτοσαμαν απο τους θεοκαταρατους γοτηστινους απο καπια εργαλια του διαβολου 1829 Ἀπριλιου 21».

Ἰωαννίκιος Ἡγούμενος Ὄρους.

«Ἡγουμενος Ἰωαννίκιος ορους κε εγο ημουν απο τὴν Ἐλληοκαλη μοναστηρι και εις τους 1832 εβαλαν αλον καλον ανθρωπον πητροπο μου μητρον κραψήτην χαϊταν κολος και κακότροπος οπου να το εχη στό σπητη του κε εις ολο το γενοσ του οτι καλο εκαμε τοῦ μονοσταριου ο αγιος επιτροπος» οτι εκαμε να το εχη αυτος και ουλο του το σπητι του κε η γενεα του» ³.

τῆς Νήσου εἰς τὸ μηναιὸν Ὀκτωβρίου τῆς αὐτῆς Μονῆς» πρόκειται περὶ τῆς Μονῆς Δουραχάνης.

¹) Ἰ. Λαμπρίδου Μαλακασιακά σελ. 38.

²) Πρώτη σελὶς Μηναιῶν Ἀυγούστου Μονῆς ἁγίου Παντελεήμονος τῆς Νήσου.

³) Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνησθέντι εὐχολογίῳ τῆς Μονῆς τοῦ ὄρους ἐπὶ τῆς ἐτέρας πινακίδος τοῦ σταχώματος.